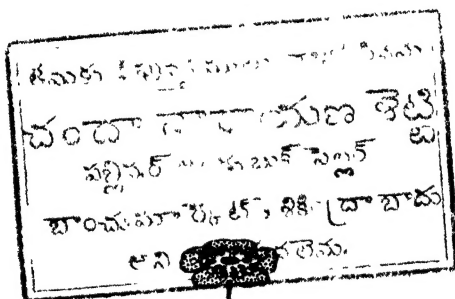


జలదాంగన

దువ్వూరు రామరెడ్డిచే

పరిపాలన ప్రకటితమైనది.



వావిళ్లి. రామస్వామి శాస్త్రులు & సన్స్
202, ఎడ్వర్డోస్, కాపురం. ఈ.

చెన్నపురి

ఇండియా ప్రింటింగ్ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపించి ప్రచురింపబడియెను.

1920

THE INDIA PRINTING WORKS
MADRAS

కృతజ్ఞత

మాకాష్టబాంధవులును, బేదార్యవంతులును,
కులాభిమానులును, కీర్తికాములును, కవితా
రసజ్ఞులును, నెల్లూరుజిల్లా కోవూరు తాలూకా
గుండాలమ్మపాలెం గ్రామవాసులును అగు
శ్రీయుత తిరుమూరు వరదారెడ్డిగారిచే ఈ
కావ్యము ప్రేమలాంఛనముగ ముద్రింపింపఁ
బడినది.

ప్రణయం జలి

ఉ. ఎవ్వశేయందు నామదిలయించి తదన్యము చింతసేయదో
యెవ్వతె ప్రేమపుష్పముసహింపగరానివియోగగంధమున్
నివ్వటిలంగఁ జేసెడినో, నిద్దురలందు సులభ్యమైన యా
జవ్వని మన్మథఃప్రణయసాక్షిగ మంగళ మొందుగావుతన్

ఉ. అల్లియుఁ బూలుపూవని లతావళుల్బట్టుల నాదుకోరికల్
కొల్లగఁ దేగియుంగుడుపుగూడకపోయె; మదీయసాపముల్
వెల్లువనొచ్చు నిద్దటను వేఱొనరింపగ, దైవదూషణం
బొల్లను; పూర్వజన్మఫలితోత్థితముల్లదమోదభేదముల్; 2

మ. బయలం బ్రాకని రింపకోతలకు నాభావంబుశుష్కించిలో
సయిపన్ద్రాని విషాదకశ్మలమునన్ సంతోషలోకంబెయం
ధయుతగబై కళదప్ప, మావసపుటుత్సహంబుజీర్ణింపస్వ
ప్నయథార్థంబును తాకికగబనెడి చోళివంబోయిచింతిం
చుదున్; 3

శే. గీ. నిమిషమైన రహస్యంబు నిలువలేని

యద్దపుం బెట్టెలే మనయాత్మలైన,

బట్టబయలుగ నిరుపురి భావవృత్తు

లెఱుకపడునేమొ కన్నియా! యింపుగలుగ; 4

తే. గీ. కామదగ్ధంబునై, శాంతిగాంచి యున్న
భావభూతిని నిర్మలప్రణయలతిక
లల్లుకొని పూలుపూచె; నాయార్ద్రగంధ
మిరువుర మనుభవింపలేమే సుమాంగి; 5

తే. గీ. పండిపండనికోరికపంట భూమిఁ
బారలిప్త వహించు విరహనిర్ఘ్రిణితటుఁ
బ్రణయ బంధంబువిచ్చి, పరస్పరాను
చింతలకు జలాంజలి యాయ సిద్ధపడెదొ; 6

తే. గీ. అట్లుగాక, వెన్నెలగాయునట్టిరేల
వలపుమధువాని చిత్తంబు భ్రమయుచుండఁ
జక్కపువ్వులపందిరి సొగయఁ జేత
పట్టెదో మోహనానిలవ్యజనమబల! 7

మ. తలిదండ్రుల్ మనకోరికల్ సమయుయత్నంబింతగావించియుం
గలలంగల్లు మనోహరప్రణయ సఖ్యంబుందొలంగించిరే ?
చెలియా, యిద్దటి ప్రేమబంధనము విచ్చిన్నంబుగాకున్నఁ
గాంక్షలు దుస్సాధ్యములయ్యుఁ గొంతదనుకన్సంతోషమే
గూర్చెడిన్. 8

తే. గీ. ఇంక నీలోకమున మనకిద్దఱకును
హృదయరక్తికి నాలంబ మొదవకున్నఁ
బ్రణయమెల్ల ఫలించు స్వర్గమ్మునందు
ననుభవిత మానంద రసామృతంబు; 9

మ. కనులం గాటుకచీకటుల్ నెఱయఁ, గ్రీగంటన్విలోకించినా
 మనము న్నానగరాని గాయముల నొంపన్, స్వప్న మట్లేలచ
 క్కనిదానా ! పొడకట్టెదీవు ; ననునికం జిమ్మచీకట్ల వీ
 ణనువాయించి వియోగగీతి లయమొందం బాడనిమ్మొం
 టిగన్;

10

యిట్లు,

విరహపరిచితుఁడు.

జలదాంగన



తే. గీ. నిలువునీగురం బండ్లి రాణించుచున్న
పైరుపొలముల విహరించు పంటలక్ష్మీ
యొకపువ్వుబయ్యెద బంగారు మెఱపులనెడు
సంజనిగ్గుల వరినుట్లు చాయ లొలికె !

చ. పొలముల కాలమేపుటకుఁ బ్రొద్దుననేగిన కాఁపుబిడ్డ
పుల. పదధూళిసోక నెడఁజ్రాఁయెడు మాడ లదల్చికొంచు, ని
పులు చిలికించు వేణురవము ల్పలికించుచు, గూళ్లఁజేరు ప
క్షులకునుమున్నె యూరి దెసకు న్మరలించిరి యాలమందలన్

తే. గీ. గగనసీమూటినీ కంఠ గళితమైన
మల్లె పూ దండ జేరులు డులైననగఁ
బైఁద జరియించు కొంగల బారు లెంతో
యలరు చుండెను దర్శనీయంబులగుచు

4

తే. గీ. ప్రకృతియెల్లను శాంతమై పరగుచుండ
శాలి కేదారములలోనఁ జల్లగాలి
నల్ల నల్లన విహరించు చుల్లమందు
నాతులేని యానందంబు నాచుచూటి

చ. కనుగొనుచుండఁగా జలదకాంతల కుచ్చెలకోక చెంగులం
దసరు జపాసుమార్ద్రుచి దగ్గెను ; దిక్కుల నుప్పతిలై నం
తనెయిను; లక్కడక్కడను దారకలుంగనుపట్టె; మిక్కుమం
చనయము మిణ్ణురుంబురుపు లాడుచునుండెను జేలగట్టులక

తే. గీ. గగన రత్నాకరంబు నాగ్రహమునొంది

కాలచ నెడు నగస్త్వర్షి, కమలశాంధ

వాంశుసీరమ్ము గ్రోలిన నసటఁ దోచు

రత్నములనంగ నక్షత్రరాజి మెఱయు

7

ఉ. అంత సుధాంశుబింబము వియత్తలమం దుదయించె, నారతీ
కాంతుఁడు యామిసిరిమను గాంచుటకుంజనువేళ మల్లెపూ
బంతి శితాంగముం జదలబాటఁ జకోరపువారు వాలచే
వితగఁబూంచెనామొయిలుపిండిహిమంబుగఁజేగునట్లుగన్

సీ. గగన స్రవంతికా కల్లోలడిండిర

ఖండంబు లభ్రమ్ము గప్పెననఁగ

నందన కల్పద్రుసందోహములు పూచి

యెల్లెడఁ బుప్పొడి చల్లెననఁగ

ప్రాగ్ది శిఖర ఘర్షణమునం దొలివడి

యమభర్త యమృతంబు నొలికెననఁగ

దిజత్త కపిడిత దీపు లాకాశ ద

ర్పణమున బింబించి వఱలెననఁగ

తే. గీ. శర్వరీ నుందిరాంతర స్థంబులైన
 హీరమణి దీపముల కాంతి సారమనగ
 మెత్తఁ దనమును శైత్యము మిళితమైన
 పండువెన్నెల నల్లడ నిండుకొనియె! 9

ఉ. వెన్నెలఁ జూడ నందమగు వేసముదాల్చిన కొండనెత్తమం
 దున్న పయోదమొండు పవనోద్ధతి కల్లనరూఁగి యాడుచున్
 సన్నని యంబరంబటులఁ జందురుగప్పచు వీఁగిపోవు చె
 న్నెన్నోమనోహరాకృతుల నెత్తుచుఁ గన్నులఁగట్టెవెంతగన్

ఉ. చూడనుజూడ నందమగు సుందరి సూపునరించి, వేణి రా
 పాడు జరీముసుంగుహరిణాంకు కళిన్కిసలాడఁ గాంతునిం
 గూడి నభోవిహారపనకుంజతలంబుల సంచరించు పె
 స్వేడుకరోహిణీ రమణి వేయరుదెంచెనంగఁదోచినన్; 11

శే. గీ. జలదకాంతను గాంచి యాశ్చర్యమొంది
 కన్నువాల్చక సందమ్మ గనుచునుండఁ
 గవికుమారుడ నౌటఁ దక్షణమె నేను
 భావమున నబ్ధ సారావ్యపదవిబొంది 12

చ. చెలియ ! యధేష్టరూపములఁ జిత్రగతింజరియించె దీవు; నీ
 చెలువముగాంచ మ్రోడయినచిత్తముగూడఁజిగిర్చు; నేలకో
 వలిపపుమేల్చుసుంగునిడి వచ్చితివొంటిగ, వాసమెద్ది, యె
 దులవిహరింపఁబోయెదవు, తుందుచుకొందకనిల్చి తెల్పుమా!

తే. గీ. నిన్నుఁగనుఁగొన్నదాదిగ నీదుచరిత

దెలిసి కొనఁ గాతుకంబు చిప్పిలెడి నబల !

యెవరిదానవై? తలిదండ్రు లెవరొ గాని

ఘనుల సంతతిగా నీవుగానఁ బడెదు!

14

చ. అనవినికాంత యిట్లనియెనంత, నుదీయచరిత్రమంతయున్

వినుచువిషాదమోదముల విచ్చినచిత్తముతోడ దైవస్మ

ష్టిని దలపోసి యబ్బురముఁజెంద నభీప్సితమేని నాకథన్

వినుముకవీశ్వరా! ప్రణయవిహ్వలత న్నైఋసౌక్కునంతకున్

తే. గీ. నీవెఱుంగని వింతలు, నీవనంబు

సొచ్చ శక్యంబుగాని దెచ్చోటగలదు ?

ఐన నానోటఁ జెప్పింప నాసయేని

వినుము పుట్టుపూర్వోత్తరంబును కవీశ !

16

చ. జలజభవుఁడు, సూర్యుఁడు నిశాకరుఁ డుర్వియు, దారకల్దిశల్

కులగిరు, లవ్వియివ్వియునుకోఁ బనియేల? సమస్తవిశ్వమున్

సలుపకమున్న నాదుసరసంబగు పూర్వపు రూపానర్చె న

న్న లవము నాత్మసంస్తుతి యనంజనరెక్కెయిదత్వదర్శనుల్

ఉ. జంట నిసుంగులట్లు, నను సంతమసమ్మును గాంచి మాయవా

ల్గంటి యదృశ్యగాఁగఁ గడగండ్లనుపైపుచుఁ దల్లిలేని మా

చంటి తనమ్ముపుచ్చ, నిమిషమ్మును వీడనిమమ్ముఁబాప మా

యింటను గొన్నిగోళములుపొచ్చెను లెక్కఁకుమిక్కుటం

బుగన్ ;

18

చ. అనుజనుగోలుపోయి మదియం దెడవ్రాని వియోగవేదన
వనరుచునుండఁ బృథ్వియను బాలయొక్కర్తుకచేరవచ్చి న
న్ననునయ వాక్యముల్పలికి, యార్తియొకింతశమింపఁజేసినా
మనమునకెక్కుదాస్యమున మాగృహమందె నసించి యుం
డినన్; 19

తే. గీ. కాలుఁ దనియెడు సుందరాకారుఁడొకఁడు
మమ్ము నిరుపుర నీక్షించి మానసంబు
ప్రణయముగ్ధంబుగా వచ్చి, వలపుదెలిపి
పరిణయంబాడె సౌఖ్యసంపదలు పొదల 20

ఉ. కొన్నిదినాలు ముప్పురము, గోరికలీరికలెత్త సౌఖ్య సం
పన్నతఁగాపురంబుసలుపన్ ఫలియించెను నాదుగర్భ; మా
పన్నతనొంది పృథ్వి మది బాటిలు నీసున నాసుఖంబు నై
పన్నెనరింతలేక చలపట్టి గృహంబునఁ బోరుపెట్టుచున్; 21

తే. గీ. ఆక్రమించెను నావాసమందుఁ గొంత
స్థలము 'నదియేమె' యన్న 'సీసవతిగాన
హక్కులేదఁటె నాకింట' ననియెఁ బృథ్వి
చేరఁదీసిన ఫలితంబు సిద్ధమయ్యె! 22

క. ఇది పతిచనవని గనుఁగొని
తుదకేమియుఁ జేయలేక దుఃఖముపాలై
కుదురెఱుంగక తొందరపడ
నొదవెను నీఫలమటంచు నూరకయుంటిన్ 23

క. అంతటఁ గొన్నేండ్లకు నా

కాంతకు సంతానవృద్ధి గలిగెను; నైనం
బంతంబు విడదు నాపయి
నంతింతకులేని తగవుఁజూచు నుండున్

24

తే. గీ. సవతులకు గిల్లు జగడాలు సహజమైన

బిడ్డలైనను నొండొరు ప్రీతిమెయిని
నొకపు పొరపొచ్చములు లేక యుందురన్న
నదియు నొసఁగూడదాయె నీర్వాళులగుట

25

చ. అనురులకు న్నిలింపులకు నయ్యెడు తియ్యని పోరులట్ల నె
క్కసముగమాయపత్తములుకయ్యములాడుచునుండఁబృథ్వి
యుం గసిగొనిమందెమేలమునఁగాంతునిచిత్తము మ్రచ్చిలించి
యిం పెసఁగెడు బుద్ధి నా త్తజలకీ నొసరించెరహస్యరీతిగన్

తే. గీ. పైతృకంబగు “బుద్ధి” సంపదనుబడసి

విష్టవీగుచు మమ్ముల వెతలుగుడుప
నెన్నోసాధనములఁబన్ని యెట్టయెడకు
నాదు సంతతిఁబట్టి తినంగనైరి

27

శా. అంతంబోక మదీయగర్భమున గోప్యంజానఁబుల్ చేర్చి నే
నెంతోమక్కువ దాచియున్న మాణులున్ హీరంబులున్ ము
త్యముల్ కాంతింజల్కు ప్రవాళవల్లులు బలాత్కారంబు
గానాచికో! శాంతింజెందునె నామనంబెటులనో నైఁచు
కోఁ బోయినన్ ?

28

చ. తనరె బలంబటంచు నిదిధర్మ మధర్మ మనాక కార్యముల్
 పొనరుచు పృథ్విసంతతుల పోతరముంగని, యింతగర్వముం
 డినఁగొనసాఁగుటే కడకు డెప్పర మాననియొచ్చి కొందు; నం
 త నెశివమేల? యెప్పుడయినం నుదిదాకవె దుష్టకల్పనల్; 29

చ. తనుకుబలంబుశౌర్యమును ధైర్యమునిచ్చి సమస్త సౌఖ్యముల్
 క్రమముగఁగూర్చి వైరినికరంబు పదానతమా సమీకమా
 ర్గము గనిపించుబుద్ధి ముదరన్విషమించి నిజాశ్రయంబుగూ
 ల్ప మొదలువెట్టె; బరపాటికిమించిన నిట్లెమా గదా! 30

తే. గీ. ప్రకృతిశాస్త్రంబు విద్యయు భవ్యశలు
 భావసంపూర్ణతకుఁ నోచుపడుటలేక
 ప్రజలు నాశముగదె పర్యాప్తమగుట
 సెలవుకన్నెక్కు డార్జించు వలనఁగాదె! 31

ఉ. నావలుచేసి, నాహృదయ నాశములెల్లను జంజురొనఁగి
 శ్రోవలుదీసి, యాత్మకడఁద్రోసి, శరీరసుఖ బెనోరి యీ
 ర్ష్యావిలచిత్తులై తుదకు నందఱు భోగముకారణంబుగం
 గావలమెత్తిపోరిరి యకావికలై తమతల్లి బెగ్గిరి 32

తే. గీ. గారవించిన నాగరికంబుకడకు
 ధూను పూత్కారములలోనఁ దూలిపోయె
 మనుజసంతాన మాహవమత్సరమునఁ
 గంఠదళనా వినోదంబు గడపు నహహ! 33

తే. గీ. నన్నుఁబెట్టిన కష్టంబులన్ని సవతి
 పొందుచున్నది పుత్రుల మూలమునను
 కన్న బిడ్డల నెత్తురు కాల్వలందు
 నీడుచున్నది పృథ్వి సహించి యెటులొ ! 34

తే. గీ. కోరుచుండిన తరుణంబు గూడికొంట
 సవతి పుత్రుల రక్తంబు చవులుపుట్టఁ
 దనివి దీఱఁగ నేను సంతానములును
 ద్రావినారము ప్రియలారంబు లటుల ! 35

మ. ప్రతిహింసాపరమైన నామనమునై పక్ష లేక నీకేను జె
 ప్పితిగానీ యిటు వంటిగాధ; ప్రణయానేశమ్మునక విన్నవిం
 చితి నంచీవు దలంపఁబోకు సుకవీ ! చిత్తంబమర్నైక వం
 చితమైనప్పుడు నన్ను బోఁటి నెమమున్నేవింప సాధ్యంబాకో
 ఉ. మాటకుమాటవచ్చి చనుమానముతో నిటులంటిగాని, నా
 కేటికి మున్నమున్న శమియించిన గాధలు ద్రవ్యకోగ; నా
 పాటికి సంతరాశమునఁ బర్యటనం బొనరించి పిన్నబి
 ఙ్గాటలనాడికొందుఁ బవనార్భకుఁడర్చిలినన్ను గూడగఁ; 36

క. అనవిని పల్కితి, జలదాం
 గన యిట్టిసురూపమెటుల ఘటితంబయ్యె
 మునుపున్న వనధిరూపం
 బును నెట్టుల మార్చితివి యఃపూర్వపురీతి 37

చ. తెలుపుమటన్న, నౌనపును, దెల్పుటకు నిష్పయాంతరంబు
వర్తిలుటయు, నెట్టులోమఱచితిన్, వినిపింతును శేష; మిద్ధరన్
గలుములులేము లెప్పుడు వికారము లొందక యేకరీతి ని
శ్చలముగ నుండఁబోవనెడు సామెత నీకెఱుంగంగరానిదే ?

తే. గీ. కొన్ని దినములు చీకటి కొన్ని నాళ్లు
వెన్నెలనియెడు లోకోక్తి విదితమయ్యె ;

నాకు మనసీక వర్తించు నాహృదీసుఁ

డెలమి వశవర్తయియి నన్నె వలచియుండు 39

మ. ఒకనాఁడిద్దఱ మిష్టగోష్ఠిఁ బ్రణయం బుప్పొంగి లోకంబుదో
పక సౌఖ్యంబులఁదేలియాడికడకున్ భావంబుశాంతింప, నా
యకలంకంబగు పారవశ్యమును నెయ్యం బారవర్ణించి మా
మక సౌందర్యరసాద్ధి నీదుచు వచోమాధుర్య మేపారఁగన్.

ఉ. కాంతుఁడు, ముద్దు చెక్కిళ్లు కమ్మవినవ్వుముసుంగులోన నం
తింతనరాని నొరురచియింపఁగ నింపగురీతిఁ బల్కె నో
కాంత! క్షమింపు మున్ను నిను గన్నులఁ గప్పికొనంగ లేకయ
త్యంతముపేక్షతో మనముదాఁచిన నావిరసంపుఁడై డముల్!

తే. గీ. వెడలె గ్రహచారవేళయు, బృథివియన్న
నీవ యన్నను వేఱేమి నీరజాక్షి !

మునుపు సలిపిన యపరాధములను మఱచి

నన్ను నీదాసునిగ నేలు మన్న వినవె?

- చ. కలదురహస్యమొందు; కినుక న్వహియింపకుమోసమంచునే
దెలుపకయూరకుంటి పొలఁదీ! గతమెప్పటికిఁగతంబె; యం
దులకు విచారమేల? ననుచుష్టుడ నంచని గాలఁదన్ని నం
జెలిమి నెఱింగి దగ్గఱకుఁ జేర్చిన నియ్యవె పాపపుణ్యముల్
- చ. అని మగవారికిందెలుప నక్కుజనించెను నెన్నోతియ్యముల్
మనము గరంగఁ బల్కి నను మన్ననవేడి, యనంతరంబు జం
కును గపటప్రచారమునకు న్వేడనవ్వను సిగ్గుదోప ని
ట్లనియెఁగ పోలమంజుచుముల్ల నహెచ్చుచుదగ్గుచుండగన్ 44
- మ. వనితా! యేమని చెప్పవాడ, ప్రణయవ్యామోహచిత్తుండనై
నిను గాలుండను పేరఁజేపితిని, నేనీకోజబంధుండఁ; బ
చ్చని గుఱ్ఱంబుల తేనిపై గగనసంచారంబు గావించుచుం
దును; నాపూపమెఱుంగఁగోరికయినం దోడ్తోనవీక్షింపుమీ
- చ. అనివచియించి, కాంచనశతాంగము హీరకీటమొప్ప మో
హననవకాంతులీనెను సహస్రకరంబులతోడ వెల్లుచున్
గనులకు వెక్కసంబగుమఁ గానబడం, దలయెత్తిచూడలే
క నిలిచియుంటిని వికారము నొందని తాతిబామ్మగన్ 46
- ఉ. అంతనిజస్వరూపముదయామయుడైకుదియించి, సూర్యుడుం
గాంత! ప్రభాతకాలమునఁ గాంచనచేలము దాల్చి నాచునం
బెంతయు మ్రుచ్చిలింపితివి, యింక నినున్విడనాడఁజాల, నా
చెంత నెసర్వసౌఖ్యములు చేకుటగాఁపురముండుమీయనన్.

మ. కలలోదోచెడు వింతమార్పులటులంగాలంబునందోచె, నీ
జలజాతాపుని బ్రత్యహంబు గనుదున్ సంతోషమేపార, నీ
చెలువంబుం గమనీయమూర్తియును నేసేవింపలేదెంత, కొ
చ్చెల! నాభాగ్యము పండెగావలయునీచిత్రంబుసంధిల్లుటన్.

తే. గీ. ఒక్క నిమిషంబులోన నాయుల్లమపుడు

పూలతేకుల తెక్కలఁబూని యెగిరె

స్వర్గపవనంబు వీచునావరణమునకు,

నార! నూపాంతరం బెత్తిపట్టులయ్యె.

49

తే. గీ. అభ్రసంచారిగూ మోహనాన్కుడేన ?

క్రింద ఘోషించు నేనేడ? క్రీడయేడ?

అందరాని ఫలంబుల కాసచేయు

నట్లు ప్రణయపర్యవసాన మానో యేమొ?

50

చ. అనితలపోసికొంత, ప్రణయంబుముదఁబువిషాదమున్ మనఁ

బునఁ బెనఁగొన్నలోనణగఁబుచ్చిహృదీశునిగాంచికొంత యి

ట్లనియె మనోహరా! గగనమందుఁ జరిగెడిమీకు, నాకు నె

ట్లునవగుఁ గాపురంబు, మునుపట్టులెపు త్తముభావికాలమున్

తే. గీ. అయిన ననుకొందు, మీదుపాదాంబుజముల

రజములకు నైన సరిపోదరంబె నాకు?

అట్టి నన్నును వలచి నూపాంతరంబుఁ

బూనుటెంతయు నాపూర్వ పుణ్యమేమొ!

52

క. అనవిని సూర్యుండిట్లనె

మనమున నెట్లెంతో నీవుమానిని, నీ రూ

పును గాంచ వివ్యసుందర

తనువటు గన్నట్టు నాకు, దధ్యంబిదియ౯. 53

ఉ. శీకరమౌక్తికంబుల రచించిన కంకణపాళి మ్రోవ నీ

చీకరముల్ మనోహరపుఁ జిట్టకముల్ పచరింపఁ జూపి సం

ధ్యాకమనీయవేళల ముదంబున నం గవుఁగింటఁ జేర్చు నీ

సాకతము న్నదిందలఁప స్వర్గసుఖమ్ము నధఃకరింపదే? 54

తే. గీ. అభ్ర సామ్రాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషిక్తఁ

జేసెదను రమ్మ నాతోడఁ జెలువమిన్న !

లోక మెల్ల ను నీయాజ్ఞ లొంగియుండ

నేతెదపుగాక సస్యవిశాలధాత్రి! 55

చ. అని కరముల్ సహస్రమునునల్లనఁజూపి ప్ర మోదబాష్పబిం

దు నీకరముల్ దొరంగ నవతోయజమిత్రుఁడు గాఁగిలింప నే

మనివచ్చియుంతు బాష్పమయనై యుపగూహనమందె లీనమై

తిని, తదనంతరంబుననుదేకువఁ జేర్చె నభీంతరాశము౯ 56

మ. వలిగాలిం దనుతాపముం దొఱఁగి దివ్యంబైన యీరూపము

జ్వలశంపాభరణంబులుం గలుగ నేసంతోషముం బొంది ని

చ్చలువాతార్భకుతోడనీతలముల౯ సంచారముం జేయుచు౯

మలనెత్తంబులఁ దీవటోవరుల లోనంజేరి క్రీడించుదు౯ 57

తే. గీ. సాంధ్యవేళల పడనుటి చటులయందుఁ
బాటమరించెడు నవరంజి పొడుపు టేటి
యందు నీరాడి, పెన్నెలు లార్పుకొనుచు
వచ్చుచుండును గవుల భావంబు లలర! 58

తే. గీ. పండువెన్నెల లలరు శర్వరుల యందు
వలిపపు ముసుంగు నోరగా వలనుపఱచి
వెన్నెల పులుంగు పిల్లల చిన్నినోళ్ల
నమృతరసముఁ బూరింతు నెయ్యంబు గదుర. 59

తే. గీ. ప్రొద్దువొడుపున విరియు క్రొంబుపులయందుఁ
గాఁపురంబుండు నిందిర కంఠసీమ
మంచుతుంపర ముత్యాల మూగట్టి
వైచుచుండును నానందవర్ధనముగ 60

తే. గీ. అభ్రగంగాప్రవాహంబు సవల దాట
గవ్రుమణుల సురేశుండు గట్టినట్టి
యింద్రధనువను వంతెన నెక్కిపోదు
జలక మాడిన తెరగంటి చెలులతోడ 61

చ. కనులకునిచ్చక్రొత్తలయి గానగవచ్చెడు వింతలెల్ల నే
గనుచు నభోంతరాళమునఁ గాంతునితోడవసించియుంటియం
తస మఱికొన్ని నాళ్లకు నతర్కితరీతి నెఱుంగనయ్యె నా
యిమని పిసాళిమోస మింక నెంతయొనర్పఁగ నంగవిషణ్డో

ఉ. ప్రాద్దున శయ్యవీడి చెలి పోయెదనంచు వచించి యేగుచో
నెద్దియొ సందియంబు యిం పొచ్చు రహస్యపు రీతి వెన్నడి
సద్దొనరింపకే నరుగఁ జల్లగఁ బోయెను నంగమెల్ల, నిం
కెద్ది వచింతుఁజూ కలుగనే కలిగెన్ సవతమ్మ నాకునున్!

చ. ననునటునమ్మఁబల్కిగగనంబులకుం గొనితెచ్చె, భూర్వపుం
దనువుదొఁటంగఁజేసె; మమతన్ననుబాయని పిన్నపాపల్
నెన రొకయింతలేక విడనే విడివచ్చితి; నింతకున్ ఫలం
బనఁగ సరోజినీసతిని నర్థిలిఁ బెండిలియయ్యెఁగ్రమ్మరన్! 64

చ. అలరులబంతి యంట! తనువందిన కమ్మని మోహమంట! సాం
పొలుకుమిటారియంట! తనయుల్లమునంగలకోర్కెపంటయం
ట! లలితచిత్తమోఁనట గనంగనముద్దులమూటయంట! యీ
పలుకులఁ గాంతుఁడే సవతిఁబల్కిన, నేవినియెట్టులోర్వగన్;
చ. కొదమపిసాళి తుమ్మెదల గుంపులు ఝుమ్మని పాటవాడ వా
యుదళితచంచలో ర్థికల యుయ్యెలనూఁగుచు జల్లుమంచుప
య్యెద నరమోముదోఁపగ పయి న్నుసుగట్టులవైచి పద్ధినీ
సుదతి ప్రమోదముం గొలుప, సూర్యుడు నావలిపమ్మ
దీయుచున్. 66

చ. అలరులమిన్న, రమ్మని సహస్రకరంబులఁ గాఁగిలింప నా
జలజలతాంగి యంగమున సన్ననిపుల్కలు నారుఘోసిన
ట్లలరఁగ, నింతమోమునిఁకనంతగవిచ్చియొయారపుందెఱం
గులఁ బతిచిత్తముం బడయ, గోడడకింపదెనన్న మిత్రమా!

తే. గీ. కామినికి బ్రాణతుల్యుడౌ కాంతుఁ, డెవతొ
యొకతె వలపింప ముగ్ధుడై యుల్లమిచ్చి
మొదటి కాంత నొప్పరికించి పోవునతఁడు
గొంతుఁ గోయలేడే తడిగుడ్డఁ జుట్టి ? 68

తే. గీ. ఖరకరుండట ! లోకంబు గాల్చునంట !
అట్టివానికి జిత్త మింకెట్టు కోమ
లంబుగానుండు ? మోహవిలాసముగ్ధ
సౌతుఁ గపటంబుఁ దెలిసికోనైతి నకట ! 69

ఉ. నన్నొక భోగకామిని యనగ దలపోసి, యభీష్టసిద్ధి యా
ట న్ను ను నీడనాడి కులట స్టలఁ గనఁ గూడెనేమొ! యీ
తెన్ను నెఱుంగకుంటఁ గడతేఱగరాని సపత్ని మత్సరం
బెన్నుచు వంతలంగుడుచుచెట్టులొ కాలముపుచ్చనేర్పడెన్.

చ. ఇది యిటులుంకఁగానె నుఱియింకొక వార్తవినంగనయ్యె, న
య్యది వినఁ బుంట నుప్పిడినయట్టులఁ, గాల్చిననూది వీనులం
దడిమినరీతి నయ్యె నపురా! తరుణార్కుని నుండగంబు, దా
నిదివఱ కొక్క ఛాయయను నిఱిని నిల్లె యొనర్చెనంటకా!

తే. గీ. అంతకంతకుఁ బతి యకృత్యములు హెచ్చు
జల్లవైచిన పాలునా జవికి మానము
విఱుగ, నాత్మహత్యయుఁ గొంత ప్రియమటంచు
నంత హిమగిరి కేగఁ బ్రయాణమైతి. 72

ఉ. అంచలబారు మానససరోంబువిహారము గోరిపోవుచో
గాంచి తటస్థమయ్యె విధికల్పన నర్హపుదారితో డటం
చెంచి, యలంత లేక పథమేడ్తెఱి సాగ వచించు గాధ లూ
కొంచునె మంచుకొండ యెడకుంజనగల్గితి నాసపెంపునన్

మ. అరచే యేమని దెల్పుదాన సుకవీ! యాకొండయందంబుని
బృరమై మంచొలికించు తెమ్మెరలు వీవన్దిక్కులివ్వంచుజూ
పఱు లెన్నంగ నశక్యమాట, నచటం బల్లంబులు న్నిట్టలుం
దరులుంగాల్వలులోయలూచుఁ దెలియన్రాకుండఁజూపట్టెఁగిన్

తే. గీ. అంబుధరగర్భములు చీల్చు చాకసమున
హిమ ధరాధర శృంగంబు లెదిగి యెదిగి
కన్నులకు నంచు మేరల కన్న దాటి
తారకామండలంబును దాఁకుచుండు

75

తే. గీ. తరువు లెల్లఁ దుషారంబు దవలి గడ్డ
గట్ట, నద్దంపుఁడునకల కళలుదేలి
మంచు ముసుగులఁ బచ్చ రాఁచించుచున్న
చివురుటాకు జొంపంబులఁ జెలుపుగొలుపు;

76

తే. గీ. శీతగిరి గాంచినంతనే చిత్తమందు
వెలుగుచున్న నమర్న కీలలు శమించె;
చుట్టుపట్టుల నడయాడి చూతమంచుఁ
దరలితిని మంచుగడ్డ నెత్తమ్ములకురు

77

చ. అనవిని నేను బల్కితిని, యంగన నీదగు భాగ్య మేమి సె
ప్పను! గనుఁగొంటివే కనులపండువుగా హిమవద్ధరాధరం
బునఁ గలవెంతలన్నియుఁ బ్రమోదము పుట్టెడి నీపుదెల్పఁగా
విని, యిఁకఁజూచినం గలుగు వేడ్కలకుంబాలిమేరలున్న వే?

ఉ. ఏనును నీప్రకారముగ నెక్కడి కైనను నేఁగురూపముం
బూన వలంతినై న హిమభూధరశృంగము లెక్కియాడ మో
దానఁ జిప్రక్కుమంచెగిరి దాఁటనె యంతటి నోము నోయలే
దో నరులక్కటా! గఱులతో నొకపుల్లుగ నైనఁబుట్టనే? 79

చ. అనవిని యంబుదాంగనయు నొనపు, నాగిరి యంద మాడకీ
వును జని చూడకున్న సనుబోఁటివచించినయంతమాత్రఁ దీ
ఱునె తను, పుట్టతేనియలు గ్రోలినవాఁడు రుచిన్వచింపఁ దీ
పును నెఱుంగందరంబె యొకబొట్టునునం జవిచూడకుండినన్?

సీ అవుగాని యటుమీఁద, నాకొండ మంచుగ

డ్డలువీలఁ బగుళుల నొలుకుచున్న

సెలయేళ్లు వెండికమ్ముల లీలఁ జాల్కొన

నటకేఁగి చలిసీళ్ల యందు దోఁగి,

బలువైన మంచుతుప్పలు గాలిఁ దూలిన

నోరగా నటునిటు నోసరిలుచుఁ

గన్నులఁగట్టియుం గట్టక మాయమా

కల యట్లు నెల్లెడఁ గలయఁదిరిగి

తే. గీ. విష్ణు పాదాబ్జమునఁ బుట్టు విన్నువాక
వెడలు గుహ కడ నొకకొంత వేచిచూచి
శంకరుని యెద్దుగిట్టల జాడఁబట్టి
గదలిపోతిఁ నైలాస శృంగంబు దరికి.

81

సీ. వలకాల మంజీరవలయంబు సొంపిల్లఁ
గుడికాల బిరుదందె గులుకుచుండ
వలకేలఁ గంకణములు ఘల్లుమని మ్రోయఁ
గుడికేలఁ బాప పెందొడవు లలర
వలరొమ్మపయ్యెద వలపుగుబ్బలి నిక్కఁ
గుడిరొమ్మ బూది నిగ్గులఁ జెలంగ
వలకొప్పులోఁ దావిచిలుకు గేదఁగి పూవఁ
గుడితల నెలపువ్వు కొమరునూప

తే. గీ. డక్కిచేనూని, మేనులు సొక్కిసోలఁ
బ్రమదగణములు నాడుచుఁ బాడుచుండఁ
బ్రకృతి యాత్మయు మిళితవశాపగిదిఁ దాండ
వించు నర్థనారీశ్వరు వేడ్కఁ గంటి!

82

ఉ. అక్కడ నుండి, దేవతల యక్కఱదీర్పగ మన్తఘండు దా
నెక్కటి పూవువిల్లు గొని యిందుకళాధరు నొంపవచ్చినం
గక్కసమెత్తి నెన్నుదుటి కంటినెకం గరగించినట్టి యా
ప్రక్కకుఁబోయిచూడ నటఁ బట్టదుపచ్చనిపూరియేనియున్

తే. గీ. బదరికాశ్రమ వాసులౌ పరమమునుల
యజ్ఞవాటులు నేటికి నలరుచుండు ;
నెండకెండి వానకునాని యిప్పటికిని
నమరు నచ్చోట యూపకాండముల గములు ; 84

క. అటనుండి విధి వశమ్మునఁ
దటరుహ వల్లీనికుంజ తతుల మనంబు
త్కట మోదంబునఁ దేల్చెను
మటుమాయల కొలను గాంచి మంజులమనుచున్ ;

తే. గీ. విమలజలములఁ గ్రుంకిడ వేడ్కగలుగ
మునిగితిన్ తేదొ యంతలోఁ దనువునందుఁ
బలుక శక్యంబుగాని పెంజలియు వణకు
గదిరి యటునిటుఁ గదలు లాఘవము దొలఁగ ; 86

తే. గీ. అక్కటా ! మోసమంచు శోకార్త నగుచు
దిక్కుదెస లేని దాననై సాక్కుచుండి
ప్రాణమేగిన మెయి కట్టెవాఱు నటుల
మంచుతాయిగ నంతలో మాటిపోతి ! 87

ఉ. అప్పటినాయుదంత మిసుమైన నెఱుంగను ; లేచిచూచుకొ
న్నప్పుడు లేతనవ్వు లొలయన్ జలజాప్తుఁడు జేరవచ్చిన
న్నొప్పరికించినట్టి కొల యూరడగం బరిచర్య సల్పి నం
దప్పుడుమించమంచడుగదగ్గఱ నిల్చియెయుండె దీనుడై ;

ఉ. ఆతని నవ్వు గాంచి హృదయంబునఁ బట్టగరాని రోషమ
త్యాతతరీతి గుబ్బటిల నాస్యముఁ జూడగనైన రోసి నా
నూతనమైనరూపము గనుంగొని నిర్ఘరగర్భమందు సం
ప్రీతిగలీనమైతి ; నిది మేలెయగుంగద నన్ను బోఁటికిఁ ; 89

తే. గీ. పగ దలంపక, నాకవ్వపాటు గాంచి
సవతి యైనను పృథ్వి నాసరస జేరి
యార్తి యొకకొంత శమియింప ననునయించి
నన్ను దనయింట నిలిపెను గొన్ని నాళ్లు ! 90

ఉ. అచ్చటఁ బచ్చతామొలక లట్టులనింపగు పైరుచేలయం
దిచ్చకు వచ్చినట్లు చరియించి యనంతర మూటకాల్వలం
జొచ్చి, కొలంకులంగలువజోటులు పుప్పొడికాన్కలీయగఁ
హెచ్చినసంతసంబున గ్రహించి నిజాలయ మేగుకోరికఁ ;

తే. గీ. బలిసి, కూలంకషంబుగఁ బాటునదులఁ
గలసి, స్వస్థాన మేగితిఁ గాంక్షదీట ;
దేనైకై మూఁగు నీగల తెండెమటులఁ
బిల్లలెల్లరు ననుగూడి ప్రియమునిదిరి ; 92

ఉ. కాంతునుపేక్ష చేసయిన కష్టము బిడ్డలముద్దుముచ్చటం
గొంత శమింపఁజేయుచటుకొన్ని దినంబులుపుచ్చనొక్కనాఁ
డెంతో మనోహరాకృతి వహించినరోజహితుండు రాగ నా
స్వాంతమి కేమిసెప్పరెపలాడెనుబూర్వమువిస్మృతంబుగాఁ

ఉ. ఎట్టులా తెచ్చికొన్న బిగియిం పొకయింతయు సల్లనీక లో
నట్టిటు వీగుచి త్తము రవంతయిన న్వలిదోపనీక యీ
సుట్టిపడక మొగంబుపయి నుల్ల ముసూపిన, జంకిగొంకి నా
తట్టుకువచ్చి యేమన కత్కిరితీరిగఁ గాఁగిలించినన్; 94

ఉ. ఏమిది యన్నయంత తడవేమియు లే దుపగూహనంబునన్
గోమటి బాష్పరూపనయి కూడనయేగి నభోంతరంబునన్
శ్యామలకోమలాంబుదమునై చరియించుచునున్నదాన,నిం
కేమన నేమిలాభము కవీశ్వర! నూ యెను బోయె నింతకున్
తే. గీ. ఇంతకైనను సద్గుణవంతుఁ డగుచుఁ

గాఁపురం బగుచు సేయక గడపకున్న,

నింక నీమోసముల నెవ్వరెఱిగివత్తు

రంత కూలికి విషమాను కాంతయెవఁజె? 96

చ. అని వచియించుచుండునెడ నల్లనఁ జల్లనిగాలి వీవ నా
వనదలతాంగియు న్మృసుఁగుపయ్యెద వేసవరించికొంచు న
న్గని కవిశేఖరా! నిను నకాండమువీడి చనంగఁ జిత్త మొ
ప్పనియటులుండియుం జనుటవశ్యకమౌటకుఁ జింతగల్గెడిన్

తే. గీ. నవురువెన్నల కమ్మదనాన నూరి

యవని యెల్ల నానందమయంబు గాఁగఁ,

బండి యొరగిన మొలగొల్కుపై రుచేల

కడకు రమ్ము పరిస్పృశేక్షణము గలుగ;

- చ. అను చలవోక నేగు జలదాంగనఁ జూపులకందు మేరకుం
 గనిగని, బాష్పపూరములు కన్నులఁ గారుచునుండచిత్త మో
 హన శిశిరాంశుబింబము వియ త్తలమందు రహించియున్
 దెసల్గనఁబడవోర! యాత్మవికలత్వముకన్నులఁగప్పిపుచ్చుటన్
- చ. ఒలసెడు పిల్ల తెమ్మెరల యూర్పుల నీకలు మేన రేగగం
 బులుగులు గూఢులన్ని దురవ్రాపుచు, నెండినయాకుజౌంప
 ముల్ గలగలలాడ మేలుకనికమ్మగనార్చెడునల్కుఁజొక్కఁ
 డేచెలఁగెడితోడుగాగృహముఁజేరిశయించితి వేగుజామున్;
- తే. గీ. చల్ల వెన్నెల, వలిమల, జలదకాంత
 మంచుతుప్పలు, సెలయేళు, లంచబారు
 లిందు శేఖరుతాండవ మేమొ యేమొ
 కలనుగాంచుచు నిదుర మేల్కొంటి నపుడె! 101

దుష్వారు రామ రెడ్డి గారి

గ్రంథములు.



నలజారమ్మయగ్ని ప్రవేశము.

ఈపద్యకావ్యము ఒకరెడ్డి పతివ్రత పవిత్రచరిత్రము. ధర్మ సూక్ష్మమునకై, మోమోటములేక యల్లుని కొఱత వేయింపఁ బూను పెంచెలరెడ్డి ధర్మైకపరతయు, నీతిభంగమున కన్నఁ బ్రాణము గోల్పోవుటయే శ్రేయమని పతికిబోధించి, తాను బాలెంతయయ్య సహగమన మొనరించిన నలజారమ్మ పతివ్రత్యమును, నలజారమ్మ తలిదండ్రుల మితితేనివంతయు, సందర్భించితముగ, మృదుమధుర శైలిని రసార్ద్రముగ నీకావ్య మున వర్ణింపఁబడినది. వెల. 0—4—0

కృషీ వలుడు.

ఇదియొక యపూర్వమగు చక్కని పద్యకావ్యము. ఈగ్రంథమును గుఱించి, అంధ్రప్రకాశిక విమర్శించుచు, వ్రాసినయభిప్రాయము నరయుడు; “కవితా ప్రపంచమున నూతన ప్రబోధము సంజనించినది. క్రొత్తక్రొత్త కావ్య రాజములు వెలువడుచున్నవి. గానగర్భితమగు గీతానినాద మెల్ల యెడలఁ వినఁబడుచున్నది.....పూర్వపరిస్థితులకును నేటి పరిస్థితులకును జాల యంతరముగలదు. ముందు సాధారణముగ రాజులే కవులకు నాశ్రయములై యుండిరి.....నేటి కాలమున ముద్రణాయంత్రములు వెలువడియుండుటవలనను, గ్రంథములు

సర్వజన సామాన్యమునకు సులభముగ లభ్యమగుటవలనను, ప్రజలరుచియుఁ గవుల యార్థకములు గ్రమముగ మాతీనవి. ఇదివఱకు రాజప్రాసాదములయందును, ఉద్యానవనముల యందును సంచరించుచుండిన కవితాకుమారి, నేడు సామాన్య కర్షక కుటీరాంగణంబులను, వారి పంటపొలములందును, విహరింపవలసివచ్చెను.

ఆంధ్రభాషయందుఁ గృషీవలుఁడు అను గ్రంథమువంటి స్వతంత్ర కావ్యములు చాల కొద్దిగనున్నవి. ఆంధ్రీయకవులలోఁ గొందఱు కర్షకునిజీవితము పవిత్రమనియు, శౌరవనీయమనియు, వర్ణించియున్నారు. అరవభాషయందు కృషీవలుని జీవితము కంబర్ అనుకవిచేతను, తిరువళ్ళూనర్ నాయనార్ అను మహాకవిచేతను, పాడఁబడినది. కాని ఆంధ్రభాషాకావ్యముల హాళికుని పూతచారిత్రమునకు చోటుగానరాదు. శ్రీయుత దువ్వూరు రామరెడ్డిగారు ఆలోపముచుదీర్చ సమకట్టిరి.

ఈకావ్యమందు సామాన్యకర్షకుని జీవితములోని మనోహరచిత్రములు లిఖింపఁబడినవి. అందుఁ గాఁపు దంపతుల సంబోధించుచుఁ గవి భావ గంభీరములును, రసవంతములును అగు పద్యముల నుడివియున్నాడు.

ఈకవి శైలి లలితపద బంధురమై రసకలితమై గాన గర్భితమై వీనులకు విందొనరించుచుండును. పద్యములు భావ గంభీరములై వ్యర్థపదరహితములై ప్రాధములై మృదువులై దనరారుచుండును.

వెల. 0—4—0



